

Лефтеров В. О., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціології та психології НУ «Одеська юридична академія»
Онїщенко Н. В., доктор психологічних наук, професор, ПНС НДЛ екстремальної та кризової психології НДЦ Національного університету цивільного захисту України
Приходько І. І., доктор психологічних наук, професор, начальник НДЦ службово-бойової діяльності Національної гвардії України Національної академії Національної гвардії України, orcid. org/0000-0002-4484-9781

НА СЛУЖБІ БАТЬКІВЩИНИ ТА ПСИХОЛОГІЇ: НАУКОВО-ДОСЛІДНА, ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАКТИЧНА ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА О.В. ТІМЧЕНКА

Дана стаття є спробою надання можливості знайомства наукової спільноти з головними досягненнями видатного вченого сучасної України, доктора психологічних наук, професора Тімченка Олександра Володимировича. У статті проведено аналіз найбільш значущих наукових і прикладних результатів діяльності професора О.В. Тімченка в межах екстремальної та кризової психології, а також психології діяльності в особливих умовах; представлено огляд наукових досліджень, що виконані під його керівництвом; охарактеризовано основні вектори його науково-практичної діяльності; наведено опис його наукової школи.

Ключові слова: наукові досягнення; наукова школа; екстремальна психологія; кризова психологія; психологія діяльності в особливих умовах.

Данная статья является попыткой предоставления возможности знакомства научного сообщества с главными достижениями выдающегося ученого современной Украины, доктора психологических наук, профессора Тимченко Александра Владимировича. В статье проведен анализ наиболее значимых научных и прикладных результатов деятельности профессора А.В. Тимченко в рамках экстремальной и кризисной психологии, а также психологии деятельности в особых условиях; представлен обзор научных исследований, выполненных под его руководством; охарактеризованы основные векторы его научно-практической деятельности; приведено описание его научной школы.

Ключевые слова: научные достижения; научная школа; экстремальная психология; кризисная психология; психология деятельности в особых условиях.

*...Щасливий той, хто вчасно висловив
учителеві найщирішу вдячність.
Я вважаю себе щасливим, я встиг це зробити.
Але чого варті слова вдячності проти того,
що зробив для мене мій учитель?*

Джалол Ікramі

Постановка проблеми. Місце в науці... Чим воно визначається? Званнями і посадами, науковими відкриттями та здобутками? Певною мірою, так. До того ж переконливим його вираженням є визнання з боку наукової спільноти. Проте є ще один показник, який власне і робить ученого справжньою особистістю в науці, – це авторитет серед колег та наявність учнів, послідовників, однодумців, які об'єднуються навколо вченого у наукову школу. Адже визнання не гарантують жодні регалії і відзнаки, воно завойовується працею і талантом, видатними досягненнями й особливим творчим даром, який так часто називається одержимістю.

Доктор психологічних наук, професор Олександр Володимирович Тімченко

належить саме до такої когорти вчених. Він має свій індивідуальний стиль науково-педагогічної діяльності, що яскраво виявляється у здатності усвідомлювати соціальні потреби у розвитку вітчизняної психології, генерувати ідеї, концептуально мислити, спрямовувати діяльність наукового співтовариства на розробку актуальних наукових проблем та задач психологічної теорії та практики.

У наукових публікаціях зазвичай не часто розглядаються постаті сучасних вчених, які живуть, творчо і самовіддано працюють, відкриваючи й опановуючи нові неосяжні горизонти у певній науково-практичній галузі. Проте, ця стаття є спробою відійти від певного шаблону і надати можливість широкому науковому

загалу ознайомитись з результатами багаторічної і надзвичайно плідної науково-дослідної, організаційно-практичної та науково-педагогічної діяльності визнаного фахівця з юридичної психології та психології діяльності в особливих умовах українського професора Олександра Володимировича Тімченка. Власне це і є **метою** даної статті.

Виклад основного матеріалу. Науково-дослідний та видавничий доробок О.В. Тімченка може скласти декілька томів, що включає десятки монографій, підручників, навчальних і практичних посібників, сотні статей. Тому ми зупинимось лише на окремих, найбільш значущих наукових та практичних здобутках професора О.В. Тімченка.

Першою, і відразу успішною «пробою пера» О.В. Тімченка була кандидатська дисертація, що написана під керівництвом професора О.В. Землянської, яку він успішно захистив у 1995 р. на тему «Проблема психологічної готовності військового фахівця до екстреної дії в стані емоційного стресу» [1]. Продовжуючи цю тему у своїх подальших працях, О.В. Тімченко теоретично обґрунтував та емпірично довів, що психологічна готовність є найважливішою якістю особистості фахівців екстремальних видів діяльності та визначив основні напрямки зниження рівня бойових і психогенних втрат серед особового складу підрозділів особливого ризику, серед яких: професійний добір; скорочення термінів перебування підрозділів особливого ризику в умовах їх безпосереднього бойового застосування; збереження згуртованості підрозділів особливого ризику і виховання почуття бойового товариства; проведення спеціальної підготовки в умовах, наближених до бойового застосування підрозділів особливого ризику; розробка і впровадження різних хімічних речовин і препаратів з метою зниження рівня психогенних втрат і психічної недієздатності. О.В. Тімченко один з перших у вітчизняній психології охарактеризував стан високої професійно- психологічної готовності до негайних і високоефективних дій фахівців екстремальних професій та запропонував науково-методичні засади формування в них психологічної стійкості (стресостійкості) [1- 3].

У 2003 р. О.В. Тімченко успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук, ставши на той час другим в Україні, після професора В.С. Медведєва, доктором наук зі

спеціальності «юридична психологія»; тема дисертації – «Професійний стрес працівників органів внутрішніх справ України (концептуалізація, прогнозування, діагностика та корекція)». Зазначена наукова праця і відповідні монографічні дослідження О.В. Тімченка з цієї проблематики сьогодні є одними з найбільш цитованих видань у галузі екстремальної психології, надають поштовх і натхнення на нові наукові пошуки, і це не випадково. Адже саме О.В. Тімченку вдалося вперше на пострадянському просторі здійснити теоретико-прикладну концептуалізацію професійного стресу працівників правоохоронних органів, як багатомірного феномену, що детермінований інтраорганізаційними факторами трьох рівнів (індивідуальним, груповим і організаційним) і екстраорганізаційними стрес-факторами, що залежать від особистісних характеристик [4].

О.В. Тімченком було розроблено теоретичну модель професійного стресу працівника ОВС, яка дає змогу встановлювати не тільки головні закономірності та механізми впливу на психіку працівника правоохоронних органів стрес-факторів оперативно-службової діяльності, а й визначати їх специфічні та неспецифічні наслідки і на основі цього будувати необхідну психопрофілактичну та психокорекційну роботу. Теоретично й емпірично було доведено необхідність та визначені методологічні засади прогнозування, діагностики та психокорекції рівня професійного стресу працівника ОВС, а також визначено загальний підхід до прогнозування ступеня успішності виконання працівником ОВС конкретних оперативно-службових задач та можливого розвитку професійного стресу.

Обґрунтовано, що ефективність роботи щодо зниження рівня психогенних втрат і психічної недієздатності серед такої специфічної групи осіб, як працівники правоохоронних органів, залежить від ретельного аналізу розвитку професійного стресу, а також комплексу заходів щодо його профілактики. При цьому О.В. Тімченком було окреслено коло першочергових задач, що потребують свого вирішення в межах питання зниження рівня психогенних втрат та психічної недієздатності серед правоохоронців, а також подано обґрунтовані рекомендації для цілеспрямованої діяльності обласних Центрів практичної психології УМВС України [4, 5].

Враховуючи результати упорядкування

основних видів правоохоронної діяльності за їх привабливістю та престижем, узагальнення основних факторів демотиваторів), що негативно впливають на престиж та привабливість професій у межах ОВС, О.В. Тімченком було розроблено формулу коефіцієнту успіху та шкалу індивідуальної екстремальності. Крім цього, запропоновано цілу низку науково-методичних і практичних розробок, серед яких методика експрес-діагностики визначення типів нервової системи у працівників ОВС з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР), концептуальні підходи та принципові позиції щодо організації та надання психологічної допомоги працівникам ОВС, авторський підхід щодо професіографічного опису основних професій правоохоронної діяльності, психопрофілактичні та реабілітаційні заходи, необхідні у різноманітних ситуаціях оперативно-службової діяльності тощо [4].

Окрема увагу О.В. Тімченком було приділено проблематиці ПТСР у правоохоронців, як специфічного прояву відстрочених за часом реакцій їх професійного стресу. Зокрема, було наголошено, що робота з постраждалими на ПТСР не повинна носити характер одноразового акту, а потребує створення єдиної системи медико-соціально-психологічної реабілітації на державному рівні. Для реалізації цієї мети було запропоновано прийняття Державної програми щодо створення розгалуженої і скоординованої мережі реабілітаційно-відновлювальних центрів для комплексної реабілітації працівників ризиконебезпечних професій та членів їх сімей.

Ще одним вектором наукових спрямувань О.В. Тімченка стали дослідження щодо психологічного забезпечення діяльності фахівців екстремальних професій, зокрема рятувальників. Під його керівництвом було розпочато вирішення наукових завдань щодо: визначення оцінки напруженості праці та психофізіологічної «вартості» основних видів діяльності в межах ДСНС України; вивчення психологічного впливу різноманітних стрес-факторів службової діяльності на персонал ДСНС України; розробки новітніх методів та психотехнологій в межах професійно-психологічної підготовки персоналу ДСНС до дій в кризових, екстремальних та надзвичайних ситуаціях службової діяльності; вдосконалення професійно-

психологічної підготовки персоналу ДСНС з забезпечення особистої безпеки та виживання в ризиконебезпечних ситуаціях службової діяльності; діагностики, профілактики та корекції негативних психічних станів, які виникають у фахівців-рятувальників під впливом ризиконебезпечних ситуацій службової діяльності; розробки сучасних методів постекстремальної роботи з працівниками екстремальних професій, а також психологічного забезпечення відновлювального періоду діяльності особового складу після виконання складних завдань службової діяльності.

Протягом своєї науково-педагогічної діяльності Олександр Володимирович Тімченко успішно реалізовував свої творчі задуми та наукові пошуки через своїх численних учнів – кандидатів і докторів психологічних наук, у результаті чого було зроблено вагомий внесок у розвиток вітчизняної психології, зокрема психології діяльності в особливих умовах та юридичної психології. Так, у свій час О.В. Тімченко керував серією наукових досліджень з проблем прогнозування емоційної стійкості працівників органів внутрішніх справ в екстремальних умовах службово-оперативної діяльності, динаміки первинної психологічної адаптації до умов навчання та служби в навчальних закладах МВС України; здійснював соціально-психологічний аналіз детермінант виникнення, методів превенції та профілактики аутоагресивної поведінки працівників органів внутрішніх справ України та брав участь у розробці системи превентивно-профілактичних заходів щодо запобігання суїцидальної поведінки працівників міліції.

Разом із С.Ю. Лебедевою О.В. Тімченко дослідив концептуальні засади психологічного забезпечення професійної діяльності і функціональної надійності фахівців снайперських груп спеціальних підрозділів МВС України, при цьому сприяв розробці моделі багаторівневої системи психологічного забезпечення професійної та функціональної надійності фахівців снайперських груп спецпідрозділів МВС, встановленню психологічних особливостей реалізації її мети та функцій, виявленню психологічних ресурсів оптимізації її основних компонентів тощо [6].

О.В. Тімченко брав безпосередню участь в експериментальних дослідженнях типових травмонебезпечних ситуацій у діяльності працівників ОВС, виявленні основних

психологічних детермінант, умов і закономірностей загибелі та поранень працівників міліції. Опікувався проблемою методологічного та прикладного розроблення особистісно-професійного розвитку фахівців екстремального профілю діяльності за рахунок психотехнологій. Координував низку емпіричних досліджень з виявлення впливу різноманітних психологічних тренінгів на особистісний і професійний розвиток працівників МВС та МНС України, що дозволило обґрунтувати теоретико-прикладні підвалини психологічного тренінгу, його можливості у навчанні та розвитку персоналу, задіяного в екстремальних видах діяльності [7].

Разом з групою вчених науково-дослідного центру службово-бойової діяльності Національної гвардії України (НГУ) О.В. Тімченко вніс значний внесок у розбудову та становлення психологічної служби внутрішніх військ (ВВ) МВС України, НГУ та їх наукового супроводу: так, за останні роки за його допомогою було проведено ряд фундаментальних та прикладних наукових досліджень, пов'язаних із розробленням теоретичних основ психології екстремальної діяльності та службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку, психології натовпу та управління ним при виконанні службово-бойових завдань; вирішенням проблем професійного психологічного відбору кандидатів на військову службу у ВВ МВС України та НГУ, а також його автоматизації, психологічної підготовки водіїв до управління транспортним засобом в екстремальних умовах діяльності, психологічної роботи з особовим складом сил охорони правопорядку щодо виконання службово-бойових завдань при організації та проведенні міжнародних великомасштабних спортивно-масових заходів, протидії негативному інформаційно-психологічному впливу на особовий склад НГУ в умовах масових заворушень, обґрунтування психологічних засад ефективності службово- бойової діяльності військовослужбовців військової служби за контрактом НГУ, дослідження динаміки психічних станів військовослужбовців сил охорони правопорядку при виконанні службово- бойових завдань під час масових заворушень та ін. [8].

Також під його керівництвом та безпосередньою участю було проведено наукове дослідження з вирішення проблеми психологічної безпеки персоналу

екстремальних видів діяльності, яке полягало у розробці її структурно-функціональної трансформаційної моделі психологічної безпеки особистості, обґрунтуванні механізму функціонування системи психологічної безпеки особистості у різних умовах професійної діяльності, типізації та прогнозування продуктивності психологічної безпеки особистості, у виявленні закономірностей динаміки психологічної безпеки особистості у звичайних та екстремальних умовах діяльності.

У спектрі науково-практичних інтересів О.В. Тімченка також були питання теорії і практики екстреної психологічної допомоги постраждалим у надзвичайних ситуаціях. У межах дослідження, проведеного під його керівництвом, було здійснено психосемантичний аналіз поняття «екстрена психологічна допомога», розкриті мета, завдання та принципи екстреної психологічної допомоги, вивчені питання організаційно-правового регулювання діяльності психолога ДСНС України при ліквідації наслідків надзвичайної ситуації [9]. Крім цього, О.В. Тімченко безпосередньо залучався до наукових досліджень з проблем професіографічного аналізу діяльності рятувальників Державної спеціалізованої аварійно-рятувальної служби пошуку та рятування туристів, вивчення особливостей функціонування механізмів психологічного захисту у рятувальників в умовах екзистенціальної загрози та трансформації індивідуально-психологічних характеристик рятувальників під впливом екзистенціальних проблем професійного становлення. Науково-прикладної розробки під керівництвом О.В. Тімченко набули також питання аналізу соціально-демографічних факторів первинної психологічної адаптації курсантів до умов навчання та служби у вищих навчальних закладах МНС України, соціально-психологічних детермінант виникнення бойового стресу у військовослужбовців – учасників антитерористичної операції.

Як бачимо з аналізу наукових пошуків і здобутків О.В. Тімченка, головним вектором його науково-дослідницького та практичного пошуку стала психологія діяльності в особливих умовах, екстремальна та кризова психологія. Але цей вибір не можна назвати випадковим. Олександр Володимирович з 1980 р. проходив військову службу на офіцерських посадах в Збройних силах. Брав участь у ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС. Згодом працював в органах внутрішніх

справ, був серед тих, хто стояв біля витоків створення служби психологічного забезпечення МВС України, зробив суттєвий внесок у вдосконалення системи професійно-психологічної підготовки різних категорій працівників правоохоронних органів.

У 2006 р. за ініціативою О.В. Тімченка на базі провідного навчального закладу системи ДСНС України – Національного університету цивільного захисту України було створено науковий підрозділ, якому не було аналогів ані в Україні, ані за її межами – це була науково-дослідна лабораторія екстремальної та кризової психології. Цьому передувала кропітка робота, яка була проведена групою вчених на чолі з О.В. Тімченком, щодо обґрунтування та створення відповідної законодавчої бази, яка б регламентувала роль та місце психолога в осередку надзвичайної ситуації. У процесі розробки нормативно-правових документів вітчизняні вчені враховували наступне: для того, щоб психологу не розгубитися в осередку надзвичайної ситуації, зробити допомогу постраждалим найбільш ефективною, необхідно керуватися деякими загальними принципами надання такої допомоги й добре уявляти собі її не тільки психологічні, але й організаційні аспекти.

Як перший керівник новоствореної унікальної лабораторії, її інтелектуально-організаційний і духовний лідер, О.В. Тімченко організував безпрецедентне за обсягом, злободенністю проблем і праксеологічною спрямованістю проведення наукових досліджень в галузі екстремальної та кризової психології. Так, в спеціалізованій вченій раді Національного університету цивільного захисту України за безпосередньою участю та науковим «благословенням» О.В. Тімченка за останні 10 років відбулись захисти більше 80-ти дисертацій зі спеціальності 19.00.09 – «Психологія діяльності в особливих умовах», в тому числі трьох докторських.

На відміну від результатів більшості наукових досліджень, які, нажаль, сьогодні не мають повноцінної практичної реалізації, теоретичні вишукування О.В. Тімченка і заснованої ним наукової школи знаходять практичне застосування у виникаючих екстремальних реаліях сучасного життя, тобто безпосередньо впроваджуються в практичну площину. Так, з початку свого існування і до сьогодні персонал лабораторії надав екстрену психологічну допомогу сотням постраждалих в осередку надзвичайної ситуації, а також працівників

аварійно-рятувальних підрозділів ДСНС України, які брали участь у ліквідації наслідків різноманітних надзвичайних ситуацій, які траплялись в Україні та за її межами. Крім цього, лабораторія, виступаючи дійсним навчально-науковим і методичним центром для регіональних психологічних служб ДСНС України, стала своєрідною «меккою» для всіх психологів-рятувальників.

У науково-дослідній лабораторії екстремальної та кризової психології під керівництвом О.В. Тімченка активно здійснюється розробка та удосконалення нормативно-правової бази, що регламентує діяльність служби психологічного забезпечення персоналу ДСНС України. Набутий в зоні лиха досвід та проведені наукові дослідження дозволили на законодавчому рівні закріпити та впровадити в роботу ДСНС України обладнання пунктів екстреної психологічної допомоги, введення знаків розрізнення на форменому одязі психолога ДСНС України при роботі в осередку лиха та склад «Валізи психолога».

Ще одним напрямком діяльності науково-дослідної лабораторії є забезпечення цілеспрямованої екстремальної професійно-психологічної підготовки персоналу ДСНС України з використанням спеціальних психотренінгових програм. Під керівництвом професора О.В. Тімченка було створено цілу низку тренінгів, серед яких найбільш відомими стали тренінги: «Вижити та врятувати», «Сила духу», «Професіонал», «Зцілення від горя» та ін. Усі розроблені тренінгові програми було впроваджено в діяльність органів та підрозділів ДСНС України, а також фахівців інших силових міністерств та відомств.

Паралельно з цим професор О.В. Тімченко активно підтримує реалізацію завдання щодо видання навчальної та науково-практичної літератури в межах серії «Психологічне забезпечення діяльності МНС України». Сьогодні бібліотека психолога ДСНС України налічує не один десяток видань, а деякі екземпляри стали справжніми бестселерами в галузі екстремальної та кризової психології.

Доброю традицією, яку було започатковано Олександром Володимировичем, стало регулярне проведення на базі Національного університету цивільного захисту України науково-практичних конференцій «Сучасний стан розвитку екстремальної та кризової психології». Головними напрямками

конференцій є питання психології діяльності фахівців, які виконують свої професійні завдання в складних та екстремальних умовах.

Підсумовуючі, хочемо зазначити, що Олександр Володимирович Тімченко сьогодні продовжує активно працювати в Національному університеті цивільного захисту України. Відданий патріот, який багато років свого життя присвятив служінню Батьківщині, підготовці військових, правоохоронців, рятувальників, екстремальних психологів та інших фахівців, він є взірцем виконання громадянського обов'язку, наукової сумлінності, доброчесності та людяності. О.В. Тімченко є одним з найавторитетніших учених, які стояли у витоків української наукової школи екстремальної психології та які продовжують розвивати основні її напрямки, вирішуючи

найскладніші наукові проблеми та науково-практичні завдання, тим самим укріплюючи методологічну основу сучасної психології діяльності в особливих умовах. Його високий професіоналізм і глибинність знань, принциповість і доброзичливість, інноваційність думки і прогностичність мислення забезпечили створення потужного наукового осередку екстремальної психології на Харківщині.

«У служінні справі або любові до іншої людини людина здійснює сама себе. Чим більше вона віддає себе справі, чим більше вона віддає себе своєму партнеру, тим більшою мірою вона є людиною, і тим більшою мірою вона стає самою собою» – ці слова Віктора Франкла відображають сутність життя і діяльності Людини з великої літери – професора Олександра Володимировича Тімченка.

Список використаних джерел

1. Тімченко О. В. Проблема психологічної готовності військового фахівця до екстреної дії в стані емоційного стресу : автореф. дис... канд. психол. наук : 19.00.01 / Університет внутрішніх справ. – Х., 1995. – 24 с.
2. Тімченко А. В. Психологические аспекты состояния, поведения и деятельности людей в экстремальных условиях и методы их коррекции. – Х. : ХВУ, 1997. – 184 с.
3. Тімченко О. В. Синдром посттравматичних стресових порушень : концептуалізація, діагностика, корекція та прогнозування : монографія. – Х. : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – 268 с.
4. Тімченко О. В. Професійний стрес працівників органів внутрішніх справ України (концептуалізація, прогнозування, діагностика та корекція): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. психол. наук : спец. 19.00.06 «Юридична психологія» / О. В. Тімченко. – Х., 2003. – 37 с.
5. Тімченко А. В. Прикладная психология в практике правоохранительной деятельности (в схемах и таблицах) : учебное пособие / А. В. Тімченко, В. Е Христенко. – Х. : ООО «Одиссей», 2004. – 448 с.
6. Лебедева С. Ю. Психологічне забезпечення професійної та функціональної надійності фахівців снайперських груп спеціальних підрозділів МВС України : монографія / С. Ю. Лебедева, О. В. Тімченко. – Х. : Видавництво ХНАДУ, 2005. – 326 с.
7. Лефтеров В. О. Психологічні детермінанти загибелі та поранень працівників органів внутрішніх справ : монографія / В. О. Лефтеров, О. В. Тімченко. – Донецьк: ДІВС МВС України, 2002. – 324 с.
8. Психологія екстремальної діяльності : навч. посіб. / І. І. Приходько, О. С. Колесніченко, О. В. Тімченко та ін. / За заг. ред. проф. І. І. Приходька. – Х. : НА НГУ, 2016. – 571 с.
9. Особливості встановлення психологічного контакту психолога ДСНС України з постраждалими в умовах надзвичайної ситуації : монографія / Н. В. Оніщенко, О. В. Тімченко, Р. М. Ціцей. – Х. : НУЦЗУ, КП «Міська друкарня», 2014. – 156 с.

References

1. Timchenko O.V. Problema psihologichnoi gotovnosti vijs'kovogo fahivcja do ekstrenoi dii v stani emocijnogo stresu.: avtoref. dis... kand. psihol. nauk: 19.00.01 / Universitet vnutrishni sprav. – Harkiv, 1995. – 24 s.
2. Timchenko A.V. Psihologicheskie aspekty sostojanija, povedenija i dejatel'nosti ljudej v jekstremal'nyh uslovijah i metody ih korekcii. – Har'kov, 1997. – 184 s.
3. Timchenko O.V. Sindrom posttravmatichnih stresovih porushen': konceptualizacija, diagnostika, korekcija ta prognozuvannja: Monografija. – Harkiv: Vid-vo Un-tu vnutr.sprav, 2000. – 268 s.
4. Timchenko O.V. Profesijnij stres pracivnikov organiv vnutrishnih sprav Ukraїni (konceptualizacija, prognozuvannja, diagnostika ta korekcija): avtoref. dis. na zdobuttja nauk. stupenja dokt. psihol. nauk: spec. 19.00.06 «Juridichna psihologija» / O.V. Timchenko. – H., 2003. – 37 s.
5. Timchenko A. V. Prikladnaja psihologija v praktike pravoohranitel'noj dejatel'nosti (v shemah i tablicah) : uchebnoe posobie / A. V. Timchenko, V. E Hristenko. – H. : ООО «Odissej». – 2004. – 448 s.
6. Lebedeva S.Ju. Psihologichne zabezpečennja profesijnoi ta funkcional'noi nadijnosti fahivciv

snajpers'kih grup special'nih pidrozdiliv MVS Ukraïni: monografija / Lebedeva S.Ju., Timchenko O.V. – Harkiv: Vidavnictvo HNADU, 2005. – 326 s.

7. Lefterov V.O. Psihologichni determinanti zagibeli ta poranen' pracivnikov organiv vnutrishnih sprav: monografija / Lefterov V.O., Timchenko O.V. – Donec'k: DIVS MVS Ukraïni, 2002. – 324 s.

8. Psihologija ekstremal'noi dijalnosti: navchal'nij posibnik / I.I. Prihod'ko, O.S. Kolesnichenko, O.V. Timchenko ta in. / Za zag. red. prof. I.I. Prihod'ka. – H.: NA NGU, 2016. – 571 s.

9. Osoblivosti vstanovlennja psihologichnogo kontaktu psihologa DSNS Ukraïni z postrazhdalimi v umovah nadzvichajnoi situacii [Tekst] : monografija / Onishhenko N.V., Timchenko O.V., Cicej R.M. – H. : NUCZU, KP «Mis'ka drukarnja», 2014. – 156 s.

*Lefterov V., doctor of science
in psychology Onischenko N.,
doctor of science in psychology
Prihodko I., doctor of science in
psychology*

**AT THE SERVICE OF THE MOTHERLAND AND PSYCHOLOGY:
SCIENTIFIC RESEARCH, ORGANIZATIONAL, PRACTICAL, SCIENTIFIC AND
PEDAGOGICAL ACTIVITY**

OF PROFESSOR O. V. TIMCHENKO

The article is an attempt to enable the broad scientific audience familiar with the results of long-term and highly fruitful research, organizational, scientific and practical teaching activities of a prominent specialist in legal psychology and psychology of activities in special environments, Doctor of Psychology, Professor O. V. Timchenko. Due to the great scientific research and publishing heritage of O. V. Timchenko, which contains dozens of books, training manuals and hundreds of articles, in the article are given separate and the most significant scientific and practical Professor achievements, provided analysis of the most significant steps in his academic life.

The beginning of the path of the scientist began by the research on the issues of psychological readiness of a military specialist to emergency action in a state of emotional stress. This vector became the determining factor in academic research of Professor O. V. Timchenko. Subsequently, he theoretically and empirically substantiated and proved that psychological readiness is the most important quality of individual specialists of extreme activities and outlined the main directions of reducing their combat and psychohen losses of personnel of the high risk units. Professor O. V. Timchenko is the one among the first in the national psychology described the state of high professional and psychological readiness for immediate and highly efficient actions of the specialists of extreme professions and offered scientific and methodological principles of formation of their psychological stability (stress resistance).

One of the most important acquisitions of modern psychology was the dissertation of O. V. Timchenko for the degree of Doctor of Psychology on "Professional stress of Ukrainian police officers (conceptualization, prognostication, diagnosis and correction)." This scientific work and monographs of O. V. Timchenko, which concerned mentioned issues, is one of the most cited publications in the field of extreme psychology.

In the field of activities of the police specialists, Professor O. V. Timchenko designed a formula for success ratio and scale of individual extremeness; proposed a number of scientific, methodological and practical developments, including rapid diagnosis method to determine the types of nervous system of police officers with posttraumatic stress disorder, conceptual approaches and principled position on the organization and providing of psychological support to police officers. Professor O. V. Timchenko also initiated a series of researches in the field of the psychological support of the specialists of extreme professions, including rescue workers. He was the one who started his research and practice in the field of the establishment of methodological principles of modern crisis and extreme psychology and psychology of activity in specific environments. With the participation of the Professor, the work on the development and formation of the psychological service of Internal Troops of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, of the National Guard of Ukraine and their scientific support continues.

The article provides information regarding scientific school of the Doctor of Psychology, Professor O.V. Timchenko. During the period of his activity in the field of science, he became the scientific adviser of more than a dozen postgraduates and doctoral students, both candidate and doctoral degrees. Under his supervising still ongoing the most interesting and most relevant studies that meet the needs of modern psychology activities in special environments. In addition, he is the founder of the Research Laboratory of Extreme and Crisis Psychology – the unit, which activities are directed to implementing the main tasks of extreme crisis and psychology, as well as ensuring fruitful interaction of psychologists of the extreme activities of all military forces and law enforcement agencies of Ukraine.